

Investigating the Use of Humor in the Teaching Process by Teachers

Mohamad Latifi *
Seyed Abbas Razavi **
Abdullah Parsa ***

Introduction

The purpose of the present study is to explore the extent to which teachers use appropriate and inappropriate humor during the teaching process. Humor in education is an essential tool that can help teachers to enhance student learning by creating a motivating classroom environment. Humor in teaching, is any verbal or non-verbal message used by the teacher to communicate and engage students in fun and entertaining emotions. The result of years of research by educational researchers is that humor has been considered as a catalyst (facilitator) of learning and teaching. Humor can be used by the teacher in many different situations; but some types of humor can be more useful than others. Using humor in the classroom requires certain techniques and principles that can be learned. Some types of humor have positive results and increase the effectiveness of teaching. In contrast, there are other types of humor that, when used in the teaching process, have negative effects on the teaching and learning process. In this regard, the category that has been studied in this study is the category of Frymier et al. (2008, p.5,4) which classifies humor in teaching in to two categories: appropriate humor and inappropriate humor. Appropriate humor means that humor is not offensive or appropriate for the classroom. Inappropriate humor is a type of humor that is offensive or not appropriate for the classroom. Therefore, the use of humor is also planned and by observing its aspects, facilitates learning and makes the learning process attractive.

---

* M.A in Curriculum Planning, Department of Education, Shahid Chamran University of Ahvaz, Iran

** Assistant Professor, Department of Education, Shahid Chamran University of Ahvaz, Iran.
Corresponding Author: razavi_sa@scu.ac.ir

*** Associate Professor, Department of Education, Shahid Chamran University of Ahvaz, Iran

Method

This research is a quantitative research based on statistical analysis of numerical information in terms of approach and data collection method. In terms of purpose, it is applied and in terms of nature and method, it is a descriptive research, survey type. The statistical population of this study included all secondary school students in Shush city (Khuzestan province) in the academic year 2019-2020. The minimum sample size was calculated according to Morgan table and a total of 366 students were selected by stratified random sampling method. The required data were collected through an appropriate and inappropriate humor questionnaire (Frymier et al., 2008). Using Cronbach's alpha, the reliability of the questionnaire was calculated ($\alpha=0.95$). One-sample t-test, independent t-test and dependent t-test were used to analyze the data.

Results

Findings showed that teachers' use of two types of appropriate and inappropriate humor was less than average, while teachers in the teaching process were used more appropriate humor than the inappropriate one. Also, male teachers, more than female teachers, have used appropriate and inappropriate humor in the teaching process.

Discussion

Student learning is very important, and it is the teacher's task to produce his teachings- learning process, and topics with appropriate communication tools to make student learning a reality. One of these communication tools is humor, which the teacher should be able to use the best types of humor, including the appropriate humor that helps the teaching-learning process.

Keywords: humor, teaching, curriculum, appropriate and inappropriate humor, secondary school

---

Author Contributions: Author 2 was responsible for leading the overall research process. Author 1 was responsible for research plan design, data collection and analysis and all authors discussed the results, reviewed and approved the final version of the manuscript.

Acknowledgments: The authors thank all dear teachers who have helped us in this research.

Conflicts of interest: The authors declare there is no conflict of interest in this article.

Funding: This research has been financially supported by the Vice Chancellor for Research and Technology of Shahid Chamran University of Ahvaz in the form of research grant (number: SCU.EE99.349)

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۹/۳۰
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۳/۱۰

مجله‌ی علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز
بهار و تابستان ۱۴۰۱، دوره‌ی ششم، سال ۲۹
شماره‌ی ۱، صص: ۵۹-۸۰

مقاله پژوهشی

بررسی به کارگیری شوخ طبعی در فرایند تدریس توسط دبیران

محمد لطیفی *

سیدعباس رضوی **

عبداله پارسا ***

چکیده

این پژوهش با هدف آگاهی از میزان استفاده دبیران از شوخ طبعی مناسب و نامناسب در فرایند تدریس انجام شد. پژوهش حاضر یک پژوهش کمی و کاربردی و از لحاظ روش گردآوری داده‌ها، توصیفی پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دوره اول و دوم متوسطه شهر شوش (استان خوزستان) در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بود. حداقل حجم نمونه طبق جدول مورگان محاسبه شد و در مجموع ۳۶۶ دانش‌آموز با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم جامعه انتخاب شدند. داده‌های مورد نیاز از طریق پرسشنامه شوخ طبعی مناسب و نامناسب (Frymier et al., 2008) گردآوری شد. با استفاده از آلفای کرونباخ، پایایی پرسشنامه شوخ طبعی مناسب و نامناسب ۰/۹۵ تعیین گردید. برای تحلیل داده‌ها از آزمون تی تک گروهی، تی مستقل و تی وابسته استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد دبیران در تدریس از شوخ طبعی مناسب بیشتر از شوخ طبعی نامناسب استفاده کرده بودند. البته به طور کلی میزان استفاده آنان از شوخ طبعی (مناسب و نامناسب) کمتر از متوسط بود. دیگر یافته این پژوهش نشان داد دبیران مرد بیشتر از دبیران زن، از انواع شوخ طبعی در فرایند تدریس استفاده کرده‌اند.

واژه‌های کلیدی: شوخ طبعی، تدریس، برنامه درسی، شوخ طبعی مناسب و نامناسب، دوره متوسطه

* کارشناس ارشد برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، ایران

** استادیار برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، ایران (نویسنده مسئول) razavi_sa@scu.ac.ir

*** دانشیار برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، ایران

مقدمه

معلم یکی از عناصر مهم آموزشی در فرایند یاددهی - یادگیری و معمار اصلی نظام آموزش است (Farhadi Rad et al., 2019, 61). که ویژگی و نظام شخصیتی وی بر فرایند تدریس اثرگذار است (Rajaei et al., 2014, 21). معلمان مجری اصلی برنامه درسی هستند، بنابراین بسیار مهم است که تواناترین افراد، در حرفه معلمی به کار گرفته شوند. چگونگی ارتباط و برخورد با دانش‌آموزان و نوع رفتار معلم با آن‌ها، تأثیر مستقیمی بر میزان اثرگذاری و موفقیت معلم دارد. از جمله توانایی‌های مهم معلمان، مهارت‌های تدریس و مدیریت فعالیت‌های آموزشی است. وظیفه یک معلم کارآمد و اثربخش این است که علاوه بر درک حالات شاگردان خود، آن‌ها را مدیریت نماید. معلم باید بتواند حالات مثبت همچون توجه کردن، کنجکاوی، اعتماد به نفس و ... را در شاگردان خود پدید آورد و به همین دلیل، یکی از راهکارهای اثربخش در این زمینه، بهره‌گیری از شوخ طبعی در فرایند تدریس است (Tumblin, 2015, 14).

شوخ طبعی، فعالیتی جهان شمول و به طور کلی مثبت است که افراد متعلق به بافت‌های اجتماعی و فرهنگی متفاوت در سراسر جهان آن را تجربه می‌کنند. این اصطلاح به کیفیتی از عمل، گفتار و نوشتار اشاره دارد که موجب سرگرمی و تفریح می‌شود. فرد شوخ طبع با دیگران به آسانی ارتباط برقرار می‌کند و باعث می‌شود افراد در تماس با او بتوانند فضایی آرام و دلپذیر را تجربه کنند (Zhang, 2016). شوخ طبعی در اصطلاح به معنای «جاری ساختن» و «مرطوب بودن» است. علت انتخاب اصطلاح هیومور به جاری و مرطوب بودن خون به مثابه علت سببی شوخ طبعی است (Martin, 1996 cited in: Biniiaz, 2016, 12).

پژوهشگران شوخ طبعی را به شکل‌های مختلف تعریف کرده‌اند. یکی از افرادی که در این حوزه تحقیقات زیادی داشته است، «رود مارتین» است. (Martin 2010) شوخ طبعی را «توانایی ایجاد و خلق شوخی، لذت بردن از انواع خاص محرک‌های خنده آور، تمایل به گفتن جوک و سرگرم کردن دیگران، تمایل به خندیدن مکرر و ...» تعریف می‌کند. همچنین، «نوعی ادبیات کلامی و غیرکلامی که جنبه‌های مضحک، غیر معمول و متناقض وقایع را با عبارات، عقاید، بذله‌گویی، لطفه‌ها، جوک‌ها و سخنان نیشدارگفتن بیان می‌کند»، شوخ طبعی نامیده می‌شود (Koçer et al., 2012). شوخ طبعی «هر پیام سرگرم کننده‌ای است که توسط کسی برای

American Dictionary, 2011 cited in:) «می‌شود» (Matthias, 2014, 6) یا «چیزی است که مضحک، خنده‌دار و یا سرگرم‌کننده تصور می‌شود» (Ocon, 2015, 3). شوخ طبعی به جوک و داستان‌های طنزآمیز محدود نمی‌شود؛ در عوض، می‌تواند شامل عبارت‌های خنده‌دار، جناس یا تشبیه، داستان کوتاه، حکایات، معماها و یا کارتون. در واقع، شوخ طبعی یعنی گشاده‌رویی، خوش‌بینی و به نوعی، دل سپردن به زندگی. شوخ طبعی، خلاقیت و تفریح تا حد زیادی به هم مرتبط و شبیه هستند؛ زیرا در نهایت به یک نتیجه منجر می‌شوند: یافتن روابط جدید بین پدیده‌ها (Tumblin, 2015, 14).

فعال نگاه داشتن دانش‌آموزان و درگیر کردن آنها در طول جلسه درسی، می‌تواند برای معلمان بسیار چالش برانگیز باشد (Masek et al., 2019). معلمان همیشه به دنبال آن هستند که شاگردان را به یادگیری ترغیب کنند. امروزه برخی معلمان استفاده از شوخ طبعی در تدریس را عامل مؤثری در آموزش و تدریس می‌دانند (Algar, 2017, 2). شوخ طبعی می‌تواند به معلم کمک کند تا از طریق ایجاد یک محیط انگیزشی در کلاس، یادگیری دانش‌آموز را افزایش دهد. پژوهش‌ها نشان می‌دهد شوخ طبعی کاتالیزور (تسهیل کننده) یادگیری و تدریس است (Hismanoglu et al., 2018, 284). از خنده و شوخ طبعی می‌توان برای از بین بردن موانع ارتباطاتی برای اهداف آموزشی استفاده شود (Fata et al., 2018, 117). (Morrison, 2008, 1). مزایای شوخ طبعی در تدریس را این گونه بر می‌شمرند: تلطیف فضای کلاس، کمک به تعادل سلامت ذهن و بدن، به حداکثر رساندن قدرت مغز، ارتقاء خلاقیت، تسهیل ارتباطات و ایجاد محیط یادگیری مطلوب. شوخ طبعی می‌تواند منعکس کننده اخلاق و شخصیت معلمان باشد و امروزه یکی از مهارت‌های حرفه معلمی محسوب می‌شود (Buckman, 2010, 4).

همان‌گونه که در بالا از شوخ طبعی تعاریف متعددی بیان شد؛ شوخ طبعی در تدریس نیز تعاریف زیادی دارد. برای نمونه، (Goebel, 2020) از معلمان می‌خواهد که "قدرت شوخ طبعی را به عنوان نیرویی در کلاس که باعث تقویت یادگیری می‌شود و به ایجاد و پایداری پیوندهای اجتماعی کمک می‌کند" بشناسند.

شوخ طبعی پدیده‌ای پیچیده است؛ زیرا تعریف کردن یک لطیفه، ممکن است برای یک فرد خنده‌آور تلقی شود، اما برای شخص دیگری، همین لطیفه ممکن است کاملاً نامناسب تصور گردد (Halfpenny & James, 2020). برخی از انواع شوخ طبعی می‌تواند بیشتر از

انواع دیگر مفید باشد (Yusob et al., 2018, 1). استفاده از شوخ طبعی در کلاس درس نیاز به فنون و رعایت اصول خاصی دارد. شناسایی انواع شوخ طبعی و فراوانی استفاده از آن توسط معلم در کلاس درس می‌تواند به معلمان کمک کند کلاس‌های درس مفیدتر و جذاب‌تری داشته باشند که ممکن است ادراکات دانش‌آموزان از یادگیری و ایجاد یک محیط کلاس درس آرامش بخش را بهبود بخشد (Truett, 2011, 1). همچنین، استفاده متفکرانه و دقیق از شوخ طبعی می‌تواند ارتباط دانش‌آموزان با محتوای درسی، دانش‌آموزان با همدیگر و با معلمان را تسهیل کند (Shatz & Coil, 2008). پژوهش‌ها نشان می‌دهند بعضی از انواع شوخ طبعی نتیجه مثبت دارند و اثربخشی تدریس را افزایش می‌دهند. در مقابل، انواع دیگری از شوخ طبعی وجود دارند که کاربرد آنها در فرآیند تدریس، نتیجه منفی داشته و منجر به مختل شدن جریان آموزش و یادگیری می‌شوند. در همین راستا، دسته‌بندی که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است، دسته‌بندی (Frymier et al., 2008, 5, 4) است. (Frymier et al., 2008) شوخ طبعی در تدریس را به دو دسته «مناسب» و «نامناسب» دسته‌بندی کرده‌اند. آنها شوخ طبعی‌هایی از قبیل شوخ طبعی مرتبط با محتوای درس، غیرمرتبط، خودشکانه مثبت و برنامه‌ریزی نشده را «مناسب»، و شوخ طبعی با هدف تحقیر دانش‌آموزان، با هدف تحقیر دیگران، پرخاشگرانه و خودشکانه منفی را «نامناسب» می‌دانند (شکل ۱).

شکل ۱. انواع شوخ طبعی (فرایمایر و همکاران، ۲۰۰۸)

Figure 1. types of humor (Frymier et al., 2008)

شوخ طبعی مناسب حس مثبت را نشان می‌دهد؛ زیرا شوخ طبعی مثبت شامل نگرش یا دیدگاهی است که تنش در کلاس را کاهش می‌دهد (Chabeli, 2008, 50). شوخ طبعی مناسب، به این معنی است که شوخ طبعی توهین آمیز نیست و یا برای کلاس درس مناسب است. شوخ

طبعی نامناسب نوعی از شوخ طبعی است که توهین آمیز است و یا برای کلاس درس مناسب نیست. شوخ طبعی نامناسب را می توان به عنوان شوخ طبعی منفی نیز در نظر گرفت. (2008, Chabeli 52) شوخ طبعی منفی را نگرش یا دیدگاهی می داند که هدف آن تحقیر نمودن، تمسخر، تبعیض قایل شدن و پرورش حالت منفی در میان یادگیرندگان است. بنابراین، کاربرد شوخ طبعی آن هم به صورت برنامه ریزی شده و با رعایت جوانب آن، موجب تسهیل یادگیری شده و فرایند آموزش را جذاب می کند.

مروری بر تحقیقات پیشین نشان می دهد که استفاده از انواع شوخ طبعی توسط معلمان در فرآیند تدریس اکثراً نتایج مثبت داشته و اثربخشی تدریس و آموزش را بیشتر کرده است. با ذکر این مورد که در داخل کشور پژوهش های اندکی در مورد کاربرد شوخ طبعی و انواع آن در فرآیند تدریس انجام شده است، پژوهش های انجام شده مرتبط با نوع شوخ طبعی استفاده شده در فرآیند تدریس را بررسی می کنیم.

(2019) Andarab and Mutlu در تحقیقی نشان دادند که هیچ تفاوت معنی داری بین معلمان مرد و زن و همچنین از نظر سن معلمان در اتخاذ سبک های شوخ طبعی در کلاس درس وجود ندارد. (2015) Segrist and Hupp در مطالعه ای، شوخ طبعی را به عنوان یک ابزار آموزشی در آموزش روان شناسی بررسی کردند و نشان دادند که دانش آموزان، معلمی را که از شوخ طبعی استفاده نمی کند، به کسی که از شوخ طبعی پرخاشگراانه استفاده می کند، ترجیح می دهند. همچنین، از نظر جنسیت معلمان در استفاده از شوخ طبعی و تأثیر آن بر دانش آموزان، تفاوتی مشاهده نشد.

(2018) Bieg and Dresel نتیجه گرفتند که استفاده از شوخ طبعی «مرتبط با محتوای درس»، ارتباط مثبتی با ابعاد آموزشی و یادگیری دارد و در مقابل، کاربرد شوخ طبعی «غیرمرتبط با محتوای درس»، ارتباط منفی با ابعاد آموزشی و یادگیری دارد. در این پژوهش نیز مشخص شد که دبیران از خرده مقیاس شوخ طبعی مناسب یعنی شوخ طبعی «مرتبط با محتوای آموزشی» بیشتر استفاده کرده اند. (2018) Tunnisa در پژوهشی نشان دادند که نوعی شوخ طبعی مناسب وجود دارد که توسط معلمان در کلاس درس مورد استفاده قرار می گیرد، یعنی شوخ طبعی مرتبط با محتوای درس، شوخ طبعی غیر مرتبط با محتوای درس، شوخ طبعی خودشکنانه مثبت و شوخ طبعی برنامه ریزی نشده. همچنین مشخص شد که معلمان بیشتر از شوخ طبعی مرتبط استفاده می کنند و سپس شوخ طبعی غیرمرتبط، شوخ طبعی برنامه ریزی

نشده و در رتبه آخر شوخ طبعی خودشکنا نه مثبت قرار دارد. نتایج مطالعه Machlev and Karlin (2017) نشان داد که شوخ طبعی مرتبط با محتوای آموزشی، علاقه دانش‌آموزان به موضوع درسی را افزایش داده و یادگیری دانش‌آموزان را ارتقاء می‌دهد. در مقابل، استفاده از شوخ طبعی غیرمرتبط با محتوای آموزشی، علاقه دانش‌آموزان به موضوع درسی را کاهش می‌دهد. (Wortley and Dotson (2016) نیز در تحقیق خود بیان نمود زمانی که شوخ طبعی به صورت مناسب استفاده شود، می‌تواند تجربه تحصیلی دانش‌آموز را بهبود بخشد و سلامت فیزیولوژیکی و روانی دانش‌آموزان را ارتقاء دهد و یادگیری دانش‌آموزان بیشتر شده و می‌تواند محتوای آموزشی را به خاطر بسپارند. نتایج پژوهش Banas et al. (2011) نشانگر آن است که کاربرد شوخ طبعی به صورت مناسب در فضای آموزشی، فضای کلاس را جالب و آرامش دهنده و دوره آموزشی را لذت بخش می‌نماید و درک و انگیزه یادگیری دانش‌آموزان را بالا می‌برد. در مقابل، کاربرد شوخ طبعی نامناسب مانند شوخ طبعی تهاجمی و با هدف قرار دادن دانش‌آموزان، اضطراب و ناراحتی، کاهش تمرکز و یادگیری دانش‌آموزان را در پی دارد.

همچنین، Wanzer et al. (2010) در پژوهشی نشان دادند که شوخ طبعی مناسب و خودشکنا نه (از نوع مثبت) با یادگیری دانش‌آموزان رابطه مثبت دارد. همچنین، معلمان دارای روحیه شوخ طبعی نسبت به معلمان فاقد روحیه شوخ طبعی به طور قابل توجهی از شوخ طبعی‌های مناسب و نامناسب استفاده می‌کنند. (Hellman (2007 در پژوهشی دریافت معلمان باید از شوخ طبعی‌هایی استفاده کنند که برای دانش‌آموزان قابل درک و شناخت باشد و پیشنهاد می‌کند که معلمان از به کارگیری شوخ طبعی همراه با توهین به دانش‌آموز و هدف قرار دادن دانش‌آموزان اجتناب نمایند. (Gurtler (2002 نیز در پژوهش خود نتیجه گرفت که شوخ طبعی مرتبط با محتوای آموزشی، علاقه دانش‌آموزان به موضوع درسی را افزایش داده و یادگیری دانش‌آموزان را ارتقاء می‌دهد و در مقابل، استفاده از شوخ طبعی غیرمرتبط با محتوای آموزشی، علاقه دانش‌آموزان به موضوع درسی را کاهش می‌دهد.

این پژوهش در تلاش است یکی از ویژگی‌ها و توانمندی‌های معلمان، یعنی شوخ طبعی معلم در فرآیند تدریس را مورد بررسی قرار دهد. نتایج پژوهش حاضر، اطلاعاتی مناسب برای برنامه‌ریزان درسی، معلمان، اداره آموزش و پرورش و متولیان مراکز تربیت معلم فراهم می‌آورد. نکته مهم این است که تاکنون مطالعات صورت گرفته در داخل کشور، نشان از فقر پژوهشی در زمینه بررسی چگونگی به کارگیری شوخ طبعی در فرآیند تدریس دارد و از این

منظر، پژوهش موجود، کار جدیدی به شمار می‌آید. لذا از آنجا که کاربرد شوخ طبعی در فرآیند تدریس توسط معلم تأثیر مستقیم بر جریان یاددهی - یادگیری دانش‌آموزان و همچنین شخصیت دانش‌آموزان دارد و با توجه به اهمیت شوخ طبعی معلمان در محیط آموزشی و ضرورت شناخت و استفاده از انواع شوخ طبعی، هدف اصلی این پژوهش، آگاهی از میزان استفاده دبیران از شوخ طبعی مناسب و نامناسب در فرایند تدریس می‌باشد. پرسش‌های پژوهش عبارتند از:

پرسش اول: دبیران دوره متوسطه تا چه اندازه از شوخ طبعی‌های مناسب و نامناسب در فرآیند تدریس استفاده می‌کنند؟

پرسش دوم: دبیران در فرآیند تدریس، بیشتر از شوخ طبعی مناسب استفاده می‌کنند یا شوخ طبعی نامناسب؟

پرسش سوم: آیا بین استفاده از شوخ طبعی مناسب در دبیران زن و مرد تفاوت وجود دارد؟
پرسش چهارم: آیا بین استفاده از شوخ طبعی نامناسب در دبیران زن و مرد تفاوت وجود دارد؟

روش‌شناسی پژوهش

الف) روش: این پژوهش از نظر رویکرد و از منظر روش گردآوری داده‌ها یک پژوهش کمی است که مبتنی بر تجزیه و تحلیل آماری اطلاعات عددی است. از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش یک پژوهش توصیفی از نوع زمینه‌یابی به شمار می‌رود.

ب) جامعه و نمونه آماری: جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان دوره اول و دوره دوم متوسطه شهر شوش استان خوزستان در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بود. روش نمونه‌گیری در این پژوهش، نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم جامعه است. به منظور تعیین حجم نمونه، ابتدا ضمن مشورت با کارشناس آموزش دوره متوسطه اداره آموزش و پرورش شهر شوش، جمعیت دانش‌آموزان دوره اول و دوم متوسطه مشخص شد ($N=5875$). با تایید متخصصان، دانش‌آموزان پایه هفتم در نمونه‌گیری لحاظ نشدند. این کار به دو دلیل انجام شد: نخست این که تکمیل پرسشنامه برای دانش‌آموزان پایه هفتم دشوار بود. همچنین آنها از دوره ابتدایی به تازگی وارد دوره متوسطه شده بودند و توجه آنها بیشتر بر انطباق با آموزش متوسطه بود که تفاوت زیادی با دوره ابتدایی داشت. برای برآورد حجم نمونه از جدول مورگان استفاده شد. حداقل تعداد نمونه آماری ۳۶۱ نفر برآورد شد که در نهایت

۳۶۶ دانش‌آموز به عنوان نمونه آماری مورد مطالعه قرار گرفتند. برای نمونه‌گیری، متناسب با حجم دانش‌آموزان هر پایه، تعدادی دانش‌آموز به عنوان نمونه انتخاب شدند (جدول ۱).

جدول ۱. جمعیت دانش‌آموزان شهر شوش در سال ۹۹ - ۱۳۹۸

Table 1. Population of students in the Shush city in academic year 2019-2020

n	N	Grade پایه تحصیلی	Stage دوره تحصیلی
89	1410	8	دوره اول متوسطه
80	1292	9	
69	1116	10	دوره دوم متوسطه
63	1001	11	
65	1056	12	
366	5875	جمع کل	

ج) ابزار پژوهش: در این پژوهش، برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه «شوخی طبیعی مناسب و نامناسب» استفاده گردید. این پرسشنامه توسط Frymier et al. (2008) برای سنجش میزان استفاده دبیران از شوخی طبیعی‌های مناسب و نامناسب تهیه شده است. پرسشنامه دارای دو بخش یا مقیاس اصلی (شوخی طبیعی مناسب، شوخی طبیعی نامناسب) است. هر کدام از این مقیاس‌ها نیز دارای چهار خرده مقیاس است. خرده مقیاس‌های شوخی طبیعی مناسب عبارتند از: شوخی طبیعی مرتبط، غیرمرتبط، خودشکناهی مثبت و برنامه‌ریزی نشده. خرده مقیاس‌های شوخی طبیعی نامناسب عبارتند از: شوخی طبیعی پرخاشگرانه، شوخی طبیعی با هدف تحقیر دانش‌آموزان، شوخی طبیعی با هدف تحقیر دیگران و خودشکناهی منفی.

ابتدا پرسشنامه به فارسی ترجمه شد. سپس گویه‌هایی که با فرهنگ و شئون اخلاقی تناسب نداشتند با گویه‌های مناسب و متناظر جایگزین شدند. چهار گویه به پرسشنامه اضافه شد و در نهایت پرسشنامه اولیه ۴۸ ماده‌ای جهت بررسی روایی در اختیار متخصصان قرار گرفت. برای سنجش روایی از ۱۰ نفر از متخصصان علوم تربیتی و روان‌شناسی استفاده شد. نظرات دریافت و پرسشنامه اصلاح شد. بر اساس نظرات داوران برخی جملات بازنویسی شد تا پرسشنامه روان‌تر باشد. در نهایت برای خرده مقیاس شوخی طبیعی مرتبط ۱۰ گویه، غیرمرتبط ۹ گویه، خودشکناهی مثبت ۳ گویه، خودشکناهی منفی ۳ گویه، پرخاشگرانه ۸ گویه، با هدف تحقیر دانش‌آموزان ۶ گویه، با هدف تحقیر دیگران ۶ گویه، و خودشکناهی منفی نیز ۳ گویه در

نظر گرفته شد. خرده مقیاس شوخ طبعی مناسب در مجموع ۲۵ گویه و شوخ طبعی نامناسب ۲۳ گویه داشت که یک پرسشنامه ۴۸ گویه‌ای را تشکیل می‌داد. طیف پاسخ نیز مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت (همیشه، اغلب، گاهی اوقات، به ندرت، هرگز) بود که برای آنها به ترتیب نمرات ۵، ۴، ۳، ۲ و ۱ در نظر گرفته شد. پرسشنامه به گونه‌ای طراحی شده است که دانش‌آموزان آن را تکمیل و درباره دبیر اظهار نظر می‌کنند.

از آزمون آلفای کرونباخ برای سنجش پایایی استفاده شد؛ بدین صورت که پرسشنامه در یک مطالعه مقدماتی بین ۴۰ نفر از دانش‌آموزان پایه‌های هشتم تا دوازدهم توزیع و توسط آنها تکمیل گردید. آلفای کرونباخ کل پرسشنامه در مطالعه مقدماتی ۰/۹۱ محاسبه شد. مقدار آلفا در اجرای اصلی نیز ۰/۹۵ به دست آمد. ضرایب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه و خرده مقیاس‌های آن در جدول ۲ ذکر شده است.

جدول ۲. ضرایب آلفای کرونباخ خرده مقیاس‌های پرسشنامه شوخ طبعی مناسب و نامناسب

Table 2. Cronbach's alpha for appropriate and inappropriate subscales of humor questionnaire

main study	pilot study	Subscales	Total	main study	Total	pilot study	Humor
اجرای اصلی	اجرای مقدماتی	خرده مقیاس‌ها (نوع شوخ طبعی)	کل	اجرای اصلی	پایایی کل	اجرای مقدماتی	نوع شوخ طبعی
0.71	0.76	مرتبط					
0.82	0.77	غیر مرتبط					
0.74	0.62	خودشکنانه (مثبت)		0.88		0.87	مناسب
0.66	0.74	برنامه ریزی نشده	0.95		0.91		
0.85	0.71	پرخاشگرانه					
0.81	0.81	با هدف تحقیر شاگردان		0.95		0.92	نامناسب
0.87	0.84	با هدف تحقیر دیگران					
0.77	0.83	خودشکنانه (منفی)					

د) روش تحلیل داده‌ها: برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از نرم افزار SPSS در دو سطح آمار توصیفی (مانند فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (محاسبه میزان کجی

و کشیدگی، آزمون تی تک گروهی و آزمون تی مستقل و وابسته) استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

ابتدا وضعیت نرمال بودن داده‌ها مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد مقدار آماره کجی و کشیدگی خرده مقیاس‌های شوخ طبعی‌های مناسب و نامناسب در دامنه +۲ و -۲ قرار دارد. بنابراین از نرمال بودن داده‌ها اطمینان حاصل شد.

پرسش ۱: دبیران دوره متوسطه تا چه اندازه از شوخ طبعی‌های مناسب و نامناسب در فرآیند تدریس استفاده می‌کنند؟

به منظور بررسی میزان استفاده دبیران از شوخ طبعی مناسب در فرآیند تدریس، از آزمون تی تک گروهی استفاده شد. قبل از تحلیل نتایج آزمون تی و بر اساس دستور العمل پرسشنامه شوخ طبعی مناسب و نامناسب (Frymier et al., 2008) که طیف پاسخ پنج گزینه‌ای دارد و نمرات گویه‌ها بین ۱ تا ۵ است، نمره ۳ به عنوان نمره میانگین فرضی در نظر گرفته شد.

جدول ۲. نتایج آزمون تی تک گروهی برای مقایسه نمره میزان استفاده از شوخ طبعی مناسب در فرآیند تدریس در گروه نمونه با میانگین فرضی

Table 2. Results of one-sample t-test to compare the score of the use of appropriate humor in the teaching process

Sig	Mean Difference	df	t	Test Value	Std. deviation	Mean	Variable
معنی داری	تفاوت از میانگین	درجه آزادی	مقدار تی	نمره معیار	انحراف استاندارد	میانگین	متغیر (نوع شوخ طبعی)
0.001	-0.213	365	-6.261	3	0.650	2.79	مرتبط
0.001	-0.575	365	-13.709	3	0.802	2.42	نامرتبط
0.001	-0.829	365	-15.147	3	1.047	2.17	خودشکنا (مثبت)
0.001	-0.410	365	-7.789	3	1.009	2.59	برنامه‌ریزی نشده
0.001	-0.440	365	-13.452	3	0.627	2.56	شوخ طبعی مناسب

همان گونه که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، نتایج آزمون تی تک گروهی بیانگر آن است که میزان استفاده دبیران از شوخ طبعی مناسب با میانگین (۲/۵۶) با نمره معیار تفاوت دارد و

این تفاوت در سطح ($p < 0/05$) معنادار است. لذا با توجه به مقدار تی ($-13/452$)، با ۹۵ درصد اطمینان می توان نتیجه گرفت میزان استفاده دبیران از شوخ طبعی مناسب پایین تر از حد متوسط است. همچنین میانگین نمرات هر چهار خرده مقیاس مربوط به این مؤلفه، از نمره معیار پایین تر است و این تفاوت در سطح ($p = 0/001$) معنادار است؛ لذا با ۹۵ درصد اطمینان می توان نتیجه گرفت که میزان استفاده دبیران از شوخ طبعی های مرتبط با محتوای آموزشی، غیرمرتبط با محتوای آموزشی، خودشکنا نه مثبت و برنامه ریزی نشده پایین تر از حد متوسط است. همچنین، خرده مقیاس «شوخی طبعی مرتبط با محتوای آموزشی» با میانگین ($2/79$) بیشترین استفاده و خرده مقیاس «شوخی طبعی خودشکنا نه مثبت» با میانگین ($2/17$) کمترین استفاده را دارند. به منظور بررسی میزان استفاده دبیران از شوخ طبعی نامناسب در فرآیند تدریس، از آزمون تی تک گروهی استفاده شد که نتایج آن در جدول ۳ مشخص شده است.

جدول ۳. نتایج آزمون تی تک گروهی برای مقایسه نمره میزان استفاده از شوخ طبعی نامناسب در فرآیند تدریس در گروه نمونه با میانگین فرضی

Table 3. Results of one-sample t-test to compare the score of the use of inappropriate humor in the teaching process

Sig	Mean Difference	df	t	Test Value	Std. deviation	Mean	Variable
معنی داری	تفاوت از میانگین	درجه آزادی	مقدار تی	نمره معیار	انحراف استاندارد	میانگین	متغیر (نوع شوخ طبعی)
0.001	-1.090	365	-24.105	3	0.865	1.91	پرخاشگرانه
0.001	-1.133	365	-25.335	3	0.855	1.87	با هدف تحقیر دانش آموزان
0.001	-1.190	365	-24.670	3	0.923	1.81	با هدف تحقیر دیگران
0.001	-1.299	365	-25/811	3	0.963	1.70	خودشکنا نه (منفی)
0.001	-1.155	365	-26.975	3	0.819	1.84	شوخی طبعی نامناسب

همان گونه که در جدول ۳ مشاهده می شود، نتایج آزمون تی تک گروهی بیانگر آن است که میزان استفاده دبیران از شوخ طبعی نامناسب با میانگین ($1/84$) با نمره معیار تفاوت دارد و این تفاوت در سطح ($p < 0/05$) معنادار است. لذا با توجه به مقدار تی ($-26/975$)، با ۹۵

درصد اطمینان می‌توان نتیجه گرفت میزان استفاده دبیران از شوخ طبعی نامناسب پایین‌تر از حد متوسط است. همچنین میانگین نمرات هر چهار خرده مقیاس مربوط به این مؤلفه از نمره معیار پایین‌تر است و این تفاوت در سطح ($p < 0/05$) معنی‌دار است؛ لذا با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان نتیجه گرفت که میزان استفاده دبیران از شوخ طبعی پرخاشگرانه، شوخ طبعی با هدف تحقیر دانش‌آموزان، شوخ طبعی با هدف تحقیر دیگران و شوخ طبعی خودشکانه منفی پایین‌تر از حد متوسط است. همچنین، خرده مقیاس «شوخ طبعی پرخاشگرانه» با میانگین (۱/۹۱) بیشترین استفاده و خرده مقیاس «شوخ طبعی خودشکانه منفی» با میانگین (۱/۷۰) کمترین استفاده را دارند.

پرسش ۲: دبیران در فرآیند تدریس، بیشتر از شوخ طبعی مناسب استفاده می‌کنند یا شوخ طبعی نامناسب؟

به منظور مقایسه میزان استفاده دبیران از شوخ طبعی مناسب و نامناسب از آزمون تی وابسته استفاده شد. نتایج در جدول ۴ مشخص شده‌اند.

جدول ۴: نتایج تحلیل آزمون تی وابسته برای مقایسه میزان استفاده دبیران از شوخ طبعی مناسب و شوخ طبعی نامناسب

Table 4. Results of dependent t-test analysis to compare teachers' use of appropriate humor and inappropriate humor

Sig سطح معناداری	95% Confidence Interval of The Difference		t مقدار تی	n فراوانی	Std. Error Mean میانگین خطای معیار	Std. deviation انحراف معیار	Mean میانگین	Type of humor نوع شوخ طبعی
	Upper بالا	Lower پایین						
0.001	0.780	0.650	21.578	366	0.033	0.627	2.56	مناسب
					0.043	0.819	1.84	نامناسب

همان‌گونه که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، مقدار تی برابر با (۲۱/۵۷۸) و سطح معنی‌داری ($p < 0/05$) است، لذا با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان نتیجه گرفت که بین استفاده دبیران از شوخ طبعی مناسب و نامناسب تفاوت معناداری وجود دارد. براساس مقدار میانگین‌ها، چون میانگین شوخ طبعی مناسب (۲/۵۶) بیشتر از میانگین شوخ طبعی نامناسب (۱/۸۴) است، پس می‌توان نتیجه گرفت که دبیران در فرآیند تدریس بیشتر از شوخ طبعی مناسب استفاده کرده‌اند.

پرسش ۳: آیا بین استفاده از شوخ طبعی مناسب در دبیران زن و مرد تفاوت وجود دارد؟ به منظور مقایسه میزان استفاده دبیران از شوخ طبعی مناسب براساس جنسیت، از آزمون تی مستقل استفاده شد.

جدول ۵. آماره‌های مربوط میزان استفاده از شوخ طبعی مناسب براساس جنسیت

Table 5. Statistics on the use of appropriate humor based on gender

Std. deviation	Mean	N	Gender
انحراف استاندارد	میانگین	فراوانی	جنسیت
0.630	2.76	168	مرد
0.575	2.39	198	زن

جدول ۶. نتایج آزمون تی مستقل برای مقایسه میزان استفاده از شوخ طبعی مناسب دبیران مرد و زن
Table 6. Independent t-test results to compare the level of humor used by male and female teachers

95% Confidence Interval of The Difference		t-test for Equality of Means آزمون تی				Leven's Test for Equality of Variances آزمون لون		شوخی طبعی مناسب
Upper	Lower	Mean Difference	Sig	df	t	Sig	F	
0.500	0.252	0.375	0.001	364	5.977	0.097	2.773	فرض برابری واریانسها
0.500	0.251	0.375	0.001	342.722	5.935			فرض عدم برابری واریانسها

همان گونه که در جدول ۶ مشاهده می‌شود، ابتدا از آزمون لوین برای بررسی برابری و عدم برابری واریانس دو گروه استفاده شد و چون سطح معنی داری بالاتر از (۰/۰۵) است، می‌توان نتیجه گرفت واریانس دو گروه دبیران مرد و دبیران زن در میزان استفاده از شوخ طبعی مناسب با هم برابر هستند و باید سطر اول جدول ۶ بررسی شود. با توجه جدول، می‌توان گفت که با درجه آزادی (۳۶۴) و تی (۵/۹۷۷)، بین دبیران مرد و دبیران زن در میزان استفاده از شوخ طبعی مناسب در فرآیند تدریس تفاوت وجود دارد و این تفاوت در سطح ($p < 0/05$) معنی دار است. لذا، با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان گفت که بین میزان استفاده از شوخ طبعی مناسب در دبیران براساس جنسیت تفاوت معنی داری وجود دارد. با توجه به جدول ۵ و مقایسه

میانگین‌ها، نتیجه می‌شود که دبیران مرد با میانگین (۲/۷۶) بیشتر از دبیران زن با میانگین (۲/۳۹) از شوخ طبعی مناسب در فرآیند تدریس استفاده کرده‌اند.

پرسش ۴: آیا بین استفاده از شوخ طبعی نامناسب در دبیران زن و مرد تفاوت وجود دارد؟ به منظور مقایسه میزان استفاده دبیران از شوخ طبعی نامناسب براساس جنسیت، از آزمون تی مستقل استفاده شد.

جدول ۷. آماره‌های مربوط میزان استفاده از شوخ طبعی نامناسب براساس جنسیت

Table 7. Statistics on the use of inappropriate humor by gender

جنسیت	N	Mean	Std. deviation
فرآوانی	میانگین	انحراف استاندارد	
مرد	168	2.20	0.840
زن	198	1.54	0.661

جدول ۸. نتایج آزمون تی مستقل برای مقایسه میزان استفاده از شوخ طبعی نامناسب دبیران مرد و زن

Table 8. Independent t-test results to compare the use of inappropriate humor of male and female teachers

شوخ طبعی نامناسب	Leven's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means				95% Confidence Interval of The Difference
	Sig	F	Mean Difference	Sig	df	t	
فرض برابری واریانس‌ها	0.001	24.213	0.668	0.001	364	8.497	Upper 0.822 Lower 0.513
فرض عدم برابری واریانس‌ها			0.668	0.001	314.990	8.334	Upper 0.825 Lower 0.510

همان گونه که در جدول ۸ مشاهده می‌شود، ابتدا از آزمون لوین برای بررسی برابری و عدم برابری واریانس دو گروه استفاده شد و چون سطح معنی‌داری پایین‌تر از (۰/۰۵) است، می‌توان نتیجه گرفت واریانس دو گروه دبیران مرد و دبیران زن در میزان استفاده از شوخ طبعی نامناسب با هم برابر نیستند و باید سطر دوم جدول ۸ بررسی شود. با توجه جدول، می‌توان گفت که با درجه آزادی (۳۱۴/۹۹۰) و تی (۸/۳۳۴)، بین دبیران مرد و دبیران زن در میزان استفاده از شوخ طبعی نامناسب در فرآیند تدریس تفاوت وجود دارد و این تفاوت در سطح (p < ۰/۰۵) معنی‌دار است. لذا، با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان گفت که بین میزان استفاده از

شوخی طبعی نامناسب در دبیران براساس جنسیت تفاوت معنی داری وجود دارد. با توجه به جدول ۷ و مقایسه میانگین‌ها، نتیجه می‌شود که دبیران مرد با میانگین (۲/۲۰) بیشتر از دبیران زن با میانگین (۱/۵۴) از شوخی طبعی نامناسب در فرایند تدریس استفاده کرده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف آگاهی از میزان استفاده دبیران از شوخی طبعی مناسب و نامناسب در فرایند تدریس انجام شد. یافته‌ها بیانگر آن است که دبیران در فرایند تدریس، شوخی طبعی مناسب را بیشتر از شوخی نامناسب استفاده کرده‌اند و در کل، میزان استفاده دبیران از دو نوع شوخی طبعی مناسب و نامناسب کمتر از متوسط بوده است. همچنین، یافته‌ها نشان دهنده آن است که میزان استفاده دبیران از چهار خرده مقیاس شوخی طبعی مناسب پایین‌تر از متوسط است و در این بین، خرده مقیاس «شوخی طبعی مرتبط با محتوای آموزشی» بیشترین و «شوخی طبعی خودشکانه مثبت» کمترین کاربرد را داشتند. در مقابل نیز، میزان استفاده دبیران از خرده مقیاس‌های شوخی طبعی نامناسب کمتر از متوسط بوده است و در این بین، خرده مقیاس شوخی طبعی «پرخاشگرانه» بیشترین و «شوخی طبعی خودشکانه منفی» کمترین کاربرد را داشتند. نتایج این پژوهش با یافته‌های پژوهش Machlev (2018); Tunnisa et al. (2018); Bieg and Dresel (2018); and Karlín (2017); Wortley (2016); Banas et al. (2011); Wanzer, Hellman (2007) and Gurtler (2002) همخوان بود. با توجه به این یافته، چنین استنباط می‌شود که معلمان تمایل بیشتری به استفاده از شوخی طبعی مناسب مانند شوخی طبعی «مرتبط با محتوای آموزشی» دارند؛ چرا که استفاده از یک لطیفه یا داستان شخصی مرتبط با مواد آموزشی باعث می‌شود تا دانش‌آموزان توجه بیشتری به فرایند تدریس و یادگیری نشان دهند (Frymier et al., 2008). همچنین، یکی از دلایلی که ممکن است معلمان را به استفاده از شوخی طبعی مناسب تشویق کند، این است که شوخی طبعی مناسب تنش و اضطراب در کلاس را کاهش می‌دهد (Chabeli, 2008). دلیل دیگر می‌تواند این باشد که یکی از راه‌های تسهیل و تفهیم مطالب و محتوای آموزشی جدید، استفاده از شوخی طبعی در تدریس بخصوص شوخی طبعی «مرتبط با محتوای آموزشی» است. در مقابل، از بین خرده مقیاس‌های شوخی طبعی نامناسب، معلمان بیشترین کاربرد را از شوخی طبعی «پرخاشگرانه» داشتند. به نظر می‌رسد این یافته نشان می‌دهد که هر چقدر دانش‌آموزان در کلاس درس بی‌نظم و پرخاشگر باشند، معلمان نیز مجبور به استفاده از

شوخی طبیعی پرخاشگرانه می‌شوند و شوخی طبیعی پرخاشگرانه را بدون توجه به نتایج و آثار آن بکار می‌برند (Infante et al., 1992). عدم آگاهی معلمان از نتایج و اثرات کاربرد شوخی طبیعی بخصوص شوخی طبیعی نامناسب و پرخاشگرانه بر روی دانش‌آموزان و فرآیند یادگیری و عدم تشخیص و شناخت انواع شوخی طبیعی مناسب و نامناسب توسط معلمان، از جمله دلایلی هستند که باعث می‌شوند معلمان بدون آگاهی و بدون شناسایی نوع و عواقب شوخی طبیعی، از شوخی طبیعی در فرآیند تدریس استفاده کنند.

همچنین، بین دبیران براساس جنسیت و میزان استفاده آنان از شوخی طبیعی‌های مناسب و نامناسب، تفاوت معناداری مشاهده شد و در این بین، دبیران بیشتر از شوخی طبیعی‌های مناسب در فرآیند تدریس استفاده کرده‌اند و دبیران مرد نسبت به دبیران زن، استفاده بیشتری از شوخی طبیعی مناسب و نامناسب داشتند. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های Andarab and Mutlu (2019) و Segrist and Hupp (2015) ناهمخوان است. چنین استنباط می‌شود که دبیران زن به دلیل محدودیت‌های فرهنگی و رفتاری خاص در اجتماع، نسبت به دبیران مرد، علاقه کمتری به استفاده از شوخی طبیعی و انواع آن نشان می‌دهند. ممکن است دلایل عدم استفاده از انواع شوخی طبیعی در برخی از کلاس‌های درس به طور عمده پیرامون شخصیت معلمان و نگرش آنها نسبت به روند شوخی طبیعی در آموزش است و یا اینکه برخی از معلمان، استفاده از شوخی طبیعی را گاهی اوقات به عنوان تهدیدی برای اعتبار، احترام و شغل خودشان پندارند (Ziyaemehr et al., 2011). به‌طورکلی، استفاده کم معلمان از انواع شوخی طبیعی مناسب و نامناسب را می‌توان به نارضایتی‌ها و تنگناهای شغلی و معیشتی، نبود انگیزه، محدودیت‌های آموزشی و اجتماعی مانند سوءاستفاده‌های دانش‌آموزان از شوخی طبیعی معلمان و پیامدهای آن و عدم کنترل مدیریت کلاس توسط معلمان و نگرش و تیپ‌های شخصیتی معلمان در مورد کاربرد شوخی طبیعی در کلاس درس نسبت داد. بنابراین، یادگیری دانش‌آموزان بسیار مهم است و این وظیفه معلم است که آموزش‌ها، تدریس و مباحث خود را با ابزار مناسب ارتباطی تولید کند تا یادگیری دانش‌آموزان را محقق سازد. یکی از این ابزارهای ارتباطی، شوخی طبیعی است که معلم باید قادر باشد از بهترین انواع شوخی طبیعی از جمله شوخی طبیعی مناسب که به فرآیند یاددهی-یادگیری کمک می‌کند به درستی استفاده کند.

یادگیری در کلاس درس، در تمام سطوح آموزشی وجود دارد و همیشه بسیار مهم خواهد

بود. ابزارهای ارتباطی زیادی وجود دارد که معلمان می‌توانند از آنها برای رسیدن به یادگیری استفاده کنند. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که کاربرد شوخ طبعی در فرایند تدریس، فواید بسیار زیادی دارد و معلمان می‌توانند برای اهداف و مقاصد مختلف آموزشی و تربیتی مانند کمک به درک دانش‌آموزان از یادگیری، جلب توجه و افزایش علاقه آن‌ها به یادگیری، انواع مختلفی از شوخ طبعی را در کلاس درس به کار گیرند. بنابراین، به طور یقین باید بدانیم که شوخ طبعی ابزاری برای تدریس است نه هدف تدریس. معلمان باید اثربخشی شوخ طبعی در تدریس را درک کنند. محتوای تدریس باید با بیان شوخ طبعی هماهنگ باشد. اگر کاربرد شوخ طبعی از محتوای خاص تدریس و نیازهای آموزشی جدا باشد، شوخ طبعی می‌تواند گمراه کننده باشد. معلمان باید با ذکاوت و به طور هنرمندانه، شوخ طبعی را با ارزش زیبایی‌شناختی و ارزش آموزشی متناسب با ماهیت و نیاز محتوای آموزشی بسازند و شوخ طبعی را در صورتی که اثربخش و کارآمد باشد، در امر آموزش و تدریس ترکیب کنند. بر اساس یافته‌های پژوهش، پیشنهادهای کاربردی زیر ارائه می‌شود:

۱- با توجه به اینکه، شوخ طبعی‌های استفاده شده در تدریس، می‌توانند مناسب و نامناسب باشند، تشکیل کارگاه‌هایی به منظور تعریف و آشنایی دبیران با شوخ طبعی‌های مناسب و نامناسب و انواع شوخ طبعی آنها ضروری به نظر می‌رسد.

۲- با توجه به اینکه میزان استفاده دبیران از شوخ طبعی مناسب و مؤلفه‌های آن به شکل معناداری پایین تر از حد متوسط است، برگزاری دوره‌های پیش از خدمت و حین خدمت در راستای آشنایی دبیران با محاسن و اثرات مثبت شوخ طبعی مناسب در فرایند تدریس و با تأکید بر استفاده بیشتر و دقیق و حساب شده از شوخ طبعی مناسب و انواع آن، می‌تواند نتایج مثبتی به دنبال داشته باشد.

۳- با توجه به اینکه کاربرد شوخ طبعی نامناسب و انواع آن در فرایند تدریس، نتایج منفی بر تدریس و یادگیری دانش‌آموزان می‌گذارد، می‌توان جهت به حداقل رساندن و حتی جلوگیری از استفاده دبیران از شوخ طبعی‌های نامناسب و انواع آن، دوره‌های آموزشی و عملی را برای دبیران برگزار نمود.

سهم مشارکت نویسندگان: در پژوهش حاضر نویسنده دوم، به عنوان استاد راهنما، نظارت و راهبردی روند کلی پژوهش و تدوین و نهایی‌سازی اصلاحات مقاله را بر عهده داشته‌اند. نویسنده اول در تدوین طرح تحقیق، فرآیند گردآوری، تحلیل و تفسیر یافته‌ها و نگارش متن مقاله را برعهده داشته و در مجموع نتیجه‌گیری از یافته‌ها و بسط و تفسیر به صورت مشترک و با بحث و تبادل نظر کلیه همکاران و با همراهی نویسنده سوم، به عنوان استاد مشاور پایان‌نامه، انجام شد.

تضاد منافع: نویسندگان اذعان دارند که در این مقاله هیچگونه تعارض منافی وجود ندارد.

منابع مالی: این پژوهش از حمایت مالی معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه شهید چمران اهواز در قالب پژوهانه شماره SCU.EE99.349 برخوردار بوده است.

تشکر و قدردانی: پژوهش حاضر بدون همکاری مشارکت کنندگان امکان‌پذیر نبود؛ بدینوسیله از کلیه دبیران شرکت کننده در این پژوهش تقدیر و تشکر به عمل می‌آید.

References

- Algafar, R. (2017). Teachers' Perspectives toward the Use of Humor in Teaching English as a Foreign Language. *Universitas Jambi*, 1(1), 1-11.
- Andarab, M. S., & Mutlu, A. K. (2019). Using Humor in Language Classrooms: Greasing the Wheels or Putting a Spanner in the Works? A Study on Humor Styles of Turkish EFL Instructors. *Eurasian Journal of Applied Linguistics*, 5(1), 23-39.
- Banas, J. A., Dunbar, N., Rodriguez, D., & Liu, S. J. (2011). A review of humor in educational settings: Four decades of research. *Communication Education*, 60(1), 115-144.
- Bieg, S., & Dresel, M. (2018). Relevance of perceived teacher humor types for instruction and student learning. *Social Psychology of Education*, 21(4), 805-825.
- Biniaz, S. (2016). Psychology of humor. Tehran: Roshd. [Persian]
- Buckman, K. H. (2010). Why did the professor cross the road? How and why college professors intentionally use humor in their teaching. Texas A&M University.
- Chabeli, M. (2008). Humor: A pedagogical tool to promote learning. *Curationis*, 31(3), 51-59.
- Farhadi Rad, H., Shahi, S., Khalili, A. (2019). Identifying the components of "teachers' knowledge" in education in Ahvaz. *Educational Sciences*, 26 (1), 55-76. doi: 10.22055 / edus.2019.23767.2349. [Persian]
- Fata, I. A., Komariah, E., & Irfandy, I. (2018). Laugh and Learn: Evaluating from Students' Perspective of Humor Used in English Class. *Al-Ta'lim Journal*, 25(2), 117-127.
- Frymier, A. B., Wanzer, M. B., & Wojtaszczyk, A. M. (2008). Assessing students' perceptions of inappropriate and appropriate teacher humor. *Communication education*, 57(2), 266-288.

- Goebel, B. (2020). ENG 1, Humor for Teachers: A Three-Course Meal for Laughs. *English Journal*, 109(4), 38-45.
- Gurtler, L. (2002). Humor in Educational Contexts. 110th Annual meeting of the American Psychological Association. Chicago, August 22-25 2002, available at: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED470407.pdf>
- Halfpenny, C. C., & James, L. A. (2020). Humor Styles and Empathy in Junior-School Children. *Europe's Journal of Psychology*, 16(1), 148-166.
- Hellman, S. V. (2007). Humor in the classroom: Stu's seven simple steps to success. *College Teaching*, 55(1), 37-39.
- Hismanoglu, M., Ersan, Y., & Turan, Y. Z. (2018). Turkish EFL Learners' Perceptions on Teachers' Using Humor in the EFL Classroom. *Online Submission*, 6(2), 284-294.
- Infante, D. A., Riddle, B. L., Horvath, C. L., & Tumlin, S. A. (1992). Verbal aggressiveness: Messages and reasons. *Communication Quarterly*, 40(2), 116-126.
- Koçer, H., Eskidemir, S., Özbek, T., & Okulu, Ö. A. E. İ. (2012). 6 Yas Çocuklarının Mizahi Tepkilerinin Paul E. Mcghee'Nin Mizah Gelisim Evrelerine Gore İncelenmesi. *Journal of Research in Education and Teaching*, 1(4), 82-93.
- Machlev, M., & Karlin, N. J. (2017). The relationship between instructor use of different types of humor and student interest in course material. *College Teaching*, 65(4), 192-200.
- Martin, D. M., Preiss, R. W., Gayle, B. M., & Allen, M. (2006). A meta-analytic assessment of the effect of humorous lectures on learning. Classroom communication and instructional processes: Advances through meta-analysis, 295-313.
- Martin, R. A. (2010). *The Psychology of Humor: An Integrative Approach*. Elsevier
- Masek, A., Hashim, S., & Ismail, A. (2019). Integration of the humour approach with student's engagement in teaching and learning sessions. *Journal of Education for Teaching*, 45(2), 228-233.
- Matthias, G. R. (2014). The relationship between principals' humor style and school climate in Wisconsin's public middle schools. Doctoral dissertation, The University of Wisconsin-Milwaukee.
- Morrison, M. K. (2008). Using humor to maximize learning: The links between positive emotions and education. R&L Education.
- Ocon, R. (2015, June). Using humor to create a positive learning environment. In Proceedings of the 122nd ASEE Annual Conference and Exposition. Seattle, Washington.
- Rajaei, M., Javidi Kalateh Jafarabadi, T., Mehram, B. (2014). Examining teachers' level of leadership and its relationship with their teaching style preferences. *Educational Sciences*, 21(2), 113-138. [Persian]

- Segrist, D. J., & Hupp, S. D. A. (2015). This class is a joke! Humor as a pedagogical tool in the teaching of psychology. OTRP Online.
- Shatz, M. A., & Coil, S. R. (2008). Regional campus teaching ain't a joke but humor can make it more effective. *Association for University Regional Campuses of Ohio*, 14, 105-117.
- Truett, K. (2011). Humor and students' perceptions of learning. Unpublished master's thesis. Texas: Texas Technology University.
- Tumblin, D. (2015). "Learning and humor". (Translated by Habib Yousefzadeh). *Teacher Growth*, 34 (2), 10-14. [Persian]
- Tunnisa, D. (2018). Teacher's Appropriate Humor and Its Impacts on English Classroom Environment at English Course (Doctoral dissertation, Universitas Negeri Makassar).
- Wanzer, M. B., Frymier, A. B., & Irwin, J. (2010). An explanation of the relationship between instructor humor and student learning: Instructional humor processing theory. *Communication Education*, 59(1), 1-18.
- Wortley, A., & Dotson, E. (2016). Stand Up Comics: Instructional Humor and Student Engagement. *Journal of Instructional Research*, 5, 13-18.
- Yusob, K. F., Nikman, K., Jelani, A. N., & Hassan, N. A. S. A. (2018). Lecturers' Perceptions of the benefits of Using Humour in Classroom. *LSP International Journal*, 22, 5(1), 49-58
- Zhang, Y. (2016, May). The Importance of Humor in Teaching. In 2nd International Conference on Arts, Design and Contemporary Education. Atlantis Press.
- Ziyaeemehr, A., Kumar, V., & Abdullah, M. S. F. (2011). Use and Non-Use of Humor in Academic ESL Classrooms. *English Language Teaching*, 4(3), 111-119.

